

Međunarodni sud za krivično gonjenje
osoba odgovornih za teška kršenja
međunarodnog humanitarnog prava
počinjena na teritoriji bivše Jugoslavije
od 1991. godine

Predmet br.: IT-04-74-T
Datum: 4. juli 2008.
Original: FRANCUSKI

PRED PRETRESNIM VIJEĆEM III

U sastavu: sudija Jean-Claude Antonetti, predsjedavajući
sudija Árpád Prandler
sudija Stefan Trechsel
sudija Antoine Kesia-Mbe Mindua

Sekretar: g. Hans Holthuis

Odluka od: 4. jula 2008.

TUŽILAC

protiv

**JADRANKA PRLIĆA
BRUNE STOJIĆA
SLOBODANA PRALJKA
MILIVOJA PETKOVIĆA
VALENTINA ČORIĆA
i BERISLAVA PUŠIĆA**

JAVNO

**ODLUKA PO ZAHTJEVU TUŽILAŠTVA U VEZI SA SUGESTIVNIM PITANJIMA,
VREMENOM PRETRESA DODIJELJENIM ZA ARGUMENTACIJU ODBRANE I ZA
UNAKRSNO ISPITIVANJE SVJEDOKA, TE S OBAVEZAMA KOJE SE ODOSE NA
OBAVJEŠTAVANJE**

Tužilaštvo:
g. Kenneth Scott
g. Douglas Stringer

**Branioci Milivoja
Petkovića:**
gđa Vesna Alaburić
g. Nicholas Stewart

Branioci Valentina Čorića:
gđa Dijana Tomašegović-Tomić
g. Dražen Plavec

Branioci Jadranka Prlića:
g. Michael G. Karnavas
gđa Suzana Tomanović

**Branioci Slobodana
Praljka:**
g. Božidar Kovačić
gđa Nika Pinter

Branioci Berislava Pušića:
g. Fahrudin Ibrišimović
g. Roger Sahota

Branioci Brune Stojića:
gđa Senka Nožica
g. Karim Khan

OVO PRETRESNO VIJEĆE Međunarodnog suda za krivično gonjenje osoba odgovornih za teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava počinjena na teritoriji bivše Jugoslavije od 1991. godine (dalje u tekstu: Vijeće, odnosno Međunarodni sud), rješavajući po Zahtjevu tužilaštva u vezi sa sugestivnim pitanjima, vremenom pretresa dodijeljenim za argumentaciju odbrane i za unakrsno ispitivanje svjedoka, te s obavezama koje se odnose na obavještanje, podnijetom 20. maja 2008. (dalje u tekstu: Zahtjev), donosi ovu odluku.

I. Argumenti

1. Tužilaštvo u Zahtjevu traži izmjenu postupka određenog Odlukom o usvajanju smjernica za izvođenje dokaza odbrane (dalje u tekstu: Odluka od 24. aprila),¹ posebno postupka u vezi s ispitivanjem svjedoka odbrane. Tačnije, ono od Vijeća traži da naloži četiri sljedeće izmjene: a) da optuženima i njihovim braniocima "bude dopušteno da svjedoku saoptuženog postavljaju sugestivna pitanja ili pitanja kojima se navodi svjedok samo u vezi s onim pitanjima o kojima su ovi iznijeli dokaze protiv njihove teze";² b) da vrijeme pretresa koje iskoriste za ispitivanje svjedoka saoptuženog u vezi s pitanjima o kojima ovaj nije iznio dokaze protiv njihove teze bude oduzeto od vremena pretresa dodijeljenog za izvođenje njihovih dokaza;³ c) da se za unakrsno ispitivanje odobri najmanje onoliko vremena koliko je sveukupno odobreno za ispitivanje odbrani, "1) ne vodeći računa o vremenu utrošenom za ispitivanje svjedoka saoptuženog o onim pitanjima o kojima je ovaj iznio nepovoljne dokaze i 2) imajući na umu to da vrijeme unakrsnog ispitivanja eventualno treba izračunati fleksibilnije te da bi ono trebalo biti duže od vremena glavnog ispitivanja [...]";⁴ i d) da svaki optuženi koji želi da ispita svjedoka saoptuženog o pitanjima koja nisu navedena na spisku podnijetom na osnovu pravila 65ter Pravilnika o postupku i dokazima (dalje u tekstu: Pravilnik) dvije sedmice unaprijed objelodani sažetak propisan navedenim članom, "osim kad se, naravno, radi o pitanju u vezi s kojim je svjedok iznio nepovoljne dokaze".⁵

2. Dana 4. juna 2008. branioci optuženih Praljka, Ćorića i Pušića podnijeli su zajednički odgovor kojim od Vijeća traže da odbije Zahtjev zbog toga što on zapravo predstavlja zakašnjeli prigovor na Odluku od 24. aprila.⁶ Oni takođe tvrde da promjene

¹ Odluka o usvajanju smjernica za izvođenje dokaza odbrane, 24. april 2008.

² Zahtjev, par. A. 1. a).

³ *Ibidem*, par. A. 1. b).

⁴ *Ibid.*, par. A. 1. c).

⁵ *Ibid.*, par. A. 1. d).

⁶ Zajednički odgovor Slobodana Praljka, Valentina Ćorića i Berislava Pušića na Zahtjev tužilaštva u vezi sa sugestivnim pitanjima, vremenom pretresa dodijeljenim za argumentaciju odbrane i za unakrsno ispitivanje svjedoka, te

koje predlaže tužilaštvo⁷ nisu potkrijepljene pravilima o postupku i dokazima koja se primjenjuju na Međunarodnom sudu, te da tužilaštvo pogrešno interpretira Odluku od 24. aprila.⁸ Na kraju, oni dodaju da bi postupak koji tužilaštvo predlaže bio "nepravedan za optuženog koji nije pravnik i koji je dobio odobrenje da direktno unakrsno ispituje svjedoka".⁹

3. Istog dana su i branioci optuženih Petkovića i Stojića odgovorili na Zahtjev¹⁰ zatraživši njegovo odbijanje u cijelosti, navodeći kao glavni argument da Vijeće ne bi trebalo "ograničiti pravo optuženog da koristi uobičajene tehnike unakrsnog ispitivanja za ispitivanje svjedoka kojeg poziva saoptuženi", jer bi bilo "rizično i potencijalno nepravedno staviti u isti rang optuženog koji poziva svjedoka i optuženog koji to nije učinio, bez obzira na to o kojem je dijelu svjedočenja riječ".¹¹ Oni dodaju da prijedlozi tužilaštva o dodjeli vremena pretresa i trajanju unakrsnog ispitivanja svjedoka odbrane nisu primjenjivi, da su previše nejasni za primjenu i da su suštinski nepravedni.¹² Napokon, oni tvrde da bi predstavljalo "zloupotrebu" i da bi bilo "nepravedno" od optuženog koji nije pozvao svjedoka zahtijevati da unaprijed navede da li tokom unakrsnog ispitivanja namjerava da govori o pitanjima koja nisu postavljena tokom glavnog ispitivanja svjedoka, te da bi to tužilaštvu dalo prednost koju optuženi nisu imali.¹³

4. Dana 4. juna 2008. branioci Jadranka Prlića podnijeli su obavještenje kojim se pridružuju Petkovićevom i Stojićevom odgovoru i Zajedničkom odgovoru, te "preuzimaju sve njihove relevantne činjenične i pravne argumente".¹⁴

5. Dana 5 juna 2008. Vijeće je odobrilo tužilaštvu da podnese repliku i odredilo mu za to rok do 13. juna 2008.¹⁵ Dana 13. juna 2008. tužilaštvo je podnijelo objedinjenu repliku na odgovore timova odbrane.¹⁶

s obavezama koje se odnose na obavještanje, s datumom od 3. juna 2008., podniet 4. juna 2008. (dalje u tekstu: Zajednički odgovor).

⁷ Zajednički odgovor, par. 8 i 9.

⁸ *Ibidem*, par. od 10 do 18.

⁹ *Ibid.*, par. 19.

¹⁰ Odgovor odbrana Milivoja Petkovića i Brune Stojića na zahtjev od 20. maja 2008. u vezi sa sugestivnim i drugim pitanjima, s datumom od 3. juna 2008., podniet 4. juna 2008. (dalje u tekstu: Petkovićev i Stojićev odgovor).

¹¹ *Ibidem*, par. od 5 do 20.

¹² *Ibid.*, par. od 21 do 37.

¹³ *Ibid.*, par. od 28 do 42.

¹⁴ *Jadranko Prlić's Joinder to the Petković and Stojić Defences' Response to Motion 20 May 2008 and to the Joint Response on Behalf of Praljak, Čorić et Pušić to Prosecution Motion Concerning Use of Leading Questions /Podnesak kojim se Jadranko Prlić pridružuje Odgovoru Petkovićeve i Stojićeve odbrane na Zahtjev od 20. maja 2008. i Zajedničkom odgovoru Praljka, Čorića i Pušića na Zahtjev tužilaštva u vezi sa sugestivnim pitanjima/, 4. juni 2008. (dalje u tekstu: Prličevo obavještenje).*

¹⁵ Transkript pretresa (dalje u tekstu: T(f)), str. 29242.

¹⁶ Objedinjena replika tužilaštva na zajedničke odgovore Slobodana Praljka, Valentina Čorića i Berislava Pušića, te Milivoja Petkovića i Brune Stojića, na Zahtjev tužilaštva u vezi sa sugestivnim pitanjima, vremenom pretresa

II. Relevantni dijelovi Odluke od 24. aprila

6. Vijeće je u Odluci od 24. aprila odredilo sljedeće smjernice, o kojima treba voditi računa prilikom izjašnjavanja o Zahtjevu:

Ispitivanje svjedoka

Smjernica broj 1: o redoslijedu ispitivanja svjedoka

2. Svjedoka najprije ispituje strana u postupku koja ga poziva. On zatim može biti unakrsno ispitan. Najprije će ga unakrsno ispitati drugi timovi odbrane, a zatim tužilaštvo. Svakog svjedoka zatim može dodatno ispitati strana u postupku koja ga poziva. Neće biti dodatnog unakrsnog ispitivanja, osim u vanrednim okolnostima i po odobrenju Vijeća. Sudija može postavljati pitanja svjedoku u bilo kojoj fazi.

3. Optužene u ovom predmetu zastupaju branioci. Svjedoke najprije ispituju branioci optuženih. U vanrednim okolnostima i uz odobrenje Vijeća, optuženi se može direktno obratiti svjedoku kako bi mu postavio pitanja. Vanredne okolnosti se posebno odnose ili na razmatranje događaja u kojima je optuženi lično sudjelovao ili na razmatranje pitanja o kojima posjeduju specifična znanja. Optuženi koji želi uzeti riječ prije toga će Vijeću objasniti razloge zbog kojih se radi o takvim vanrednim okolnostima.

Smjernica broj 2: o prirodi postavljenih pitanja

4. Imajući u vidu važnost da se prije svega izvedu dokazi o najspornijim pitanjima i da se izbjegne gubljenje vremena, strane u postupku će svjedocima postavljati jasna i koncizna pitanja. Prilikom podsjećanja svjedoka na ono što je ranije izjavio, tokom iskaza ili u pismenoj izjavi, strane u postupku će izbjegavati parafraziranje i tačno će citirati transkript ili prethodnu izjavu svjedoka uz navođenje relevantnih brojeva strana. Prethodna izjava svjedoka može se upotrijebiti da on osvježi pamćenje, bez obzira na to da li je ta izjava uvrštena u spis ili nije.

5. Za vrijeme glavnog ispitivanja, sugestivna pitanja ("*leading questions*") nisu dopuštena, osim uz odobrenje Vijeća.

Smjernica broj 3: o području ispitivanja, unakrsnog ispitivanja, dodatnog ispitivanja i dodatnog unakrsnog ispitivanja

6. Kao opšte pravilo, strana u postupku koja poziva svjedoka ograničava glavno ispitivanje na pitanja pomenuta u sažetom prikazu pripremljenom na osnovu pravila 65ter(G) Pravilnika. Ona svoje glavno ispitivanje može proširiti na pitanja koja nisu navedena u sažetim prikazima, ali koja su eventualno postavljena za vrijeme pripremnog razgovora sa svjedokom ("*proofing*"). Strana će o tome što je moguće prije obavijestiti Vijeće i druge strane u postupku, tako da se ostale strane u postupku mogu na odgovarajući način pripremiti za svoje unakrsno ispitivanje i

dodijeljenim za argumentaciju odbrane i za unakrsno ispitivanje svjedoka, te s obavezama koje se odnose na obavještavanje, 13. juni 2008. (dalje u tekstu: Replika).

da Vijeće bude u prilici da se izjasni o prigovorima koji bi u vezi s tim eventualno mogli biti iznijeti raspoložujući svim potrebnim informacijama.

7. Što se tiče pravila koja uređuju područje unakrsnog ispitivanja, Vijeće podsjeća da se na osnovu pravila 90(H)(i) [Pravilnika] unakrsno ispitivanje može odnositi na pitanje koje nije pomenuto tokom glavnog ispitivanja.

8. Međutim, unakrsno ispitivanje koje se odnosi na pitanje koje nije pomenuto na glavnom ispitivanju ne predstavlja unakrsno ispitivanje u pravom smislu riječi, već ispitivanje jednako glavnom ispitivanju. Stoga treba poštovati pravila predviđena za glavno ispitivanje, pa u ovom tipu ispitivanja sugestivna pitanja nisu dozvoljena.

Smjernica broj 5: o vremenu raspoloživom za ispitivanje, unakrsno ispitivanje i dodatno ispitivanje svjedoka

14. Tužilaštvo za unakrsno ispitivanje raspolaže sa 100% vremena dodijeljenog za glavno ispitivanje.

17. Trajanje tako procijenjenog ispitivanja svjedoka prije pristupanja svjedoka Vijeće u izuzetnim okolnostima može preinačiti u svjetlu svjedočenja tog svjedoka na pretresu.

Smjernica broj 6: o vremenu dodijeljenom za izvođenje dokaza odbrane

18. Vijeće će donijeti posebnu odluku o vremenu kojim raspolažu timovi odbrane za izvođenje svojih pojedinačnih teza.

19. Vrijeme dodijeljeno nekom timu odbrane za izvođenje njegovih dokaza prije svega obuhvata vrijeme iskorišteno za glavno ispitivanje i dodatno ispitivanje njegovih svjedoka.

20. Vrijeme dodijeljeno timu odbrane za izvođenje njegovih dokaza obuhvata i vrijeme koje je taj tim odbrane tokom unakrsnog ispitivanja svjedoka kojeg je pozvao neki drugi tim odbrane iskoristio za razgovor o pitanjima različitim od onih o kojima se razgovaralo tokom glavnog ispitivanja tog svjedoka.

III. Zahtjev odbrane da se Zahtjev odbije zbog toga što je kasno podnijet

7. Branioci optuženih u Zajedničkom odgovoru traže odbijanje Zahtjeva zbog toga što se zapravo radi o zakašnjelom zahtjevu za reviziju Odluke od 24. aprila 2008.

8. Dana 21. aprila 2008., na konferenciji prije izvođenja dokaza odbrane, tužilaštvo je u okviru rasprave o ispitivanju zajedničkih svjedoka iznijelo svoje mišljenje o tome na koji način bi se unakrsno ispitivanje trebalo odvijati.¹⁷ Vijeće u to vrijeme još nije bilo donijelo Odluku od 24. aprila i odgodilo je raspravu o tom pitanju do donošenja

¹⁷ T(F), str. od 27409 do 27415.

smjernica.¹⁸ Prijevod Odluke od 24. aprila na engleski zaveden je 25. aprila 2008.¹⁹ Tužilaštvo je Zahtjev podnijelo 20. maja 2008., odnosno mjesec dana nakon što je prvi put i službeno izrazilo svoju zabrinutost, a sedamnaest dana nakon što je zavedena engleska verzija smjernica, tačnije 25. aprila 2008.

9. Provedba smjernica izazvala je brojne reakcije i oduzela vremena na pretresu. Vijeće smatra da navedene smjernice daju odgovore na pitanja postavljena u Zahtjevu. Kako ih je tužilaštvo 8. maja 2008. osporilo, Vijeće ga je pozvalo da pojašnjenje zatraži pismenim putem.²⁰ Zahtjev je podniet tek 12 dana kasnije.

10. Vijeće ima inherentna ovlaštenja da donosi pismene odluke kako bi olakšalo uredno odvijanje postupka. Zahtjev i razni odgovori koje su podnijeli timovi odbrane omogućili su formulaciju problema koji zaokupljaju strane u postupku. Stoga je donošenje odluke Vijeća o svakom pitanju koje se odnosi na izvođenje dokaza u interesu pravde kako bi se izbjegle nepotrebne intervencije te kako bi se pojasnila procedura za ostatak izvođenja dokaza odbrane. Shodno tome, Vijeće ovom odlukom vrši svoja ovlaštenja u vezi sa Zahtjevom, kao i odgovorima i replikom koji se na njega odnose.²¹

IV. Zahtjev tužilaštva u vezi sa sugestivnim pitanjima

11. Tužilaštvo tvrdi da bi Vijeće trebalo zabraniti zloupotrebu sugestivnih pitanja i ističe a) da Vijeće pri donošenju odluke o tome da li ih je primjereno odobriti ne treba da se pita da li se radi o glavnom ispitivanju ili o unakrsnom ispitivanju, već o tome da li svjedok svjedoči u prilog optuženom ili ne; i b) da bi saoptuženom i njegovom braniocu trebalo da bude dopušteno da svjedoku saoptuženog postavljaju sugestivna pitanja ili pitanja kojima se navodi svjedok "samo o pitanjima u vezi s kojima je ovaj iznio dokaze koji ne idu u prilog njihovoj tezi".²² Da potkrijepi svoju tezu, tužilaštvo navodi praksu u Sjedinjenim Američkim Državama, odnosno Ujedinjenom Kraljevstvu. Međutim, tužilaštvo je propustilo pozvati se na Pravilnik, kojim je regulisano prihvatanje dokaza u predmetu.

12. Pravilnik ne kaže ništa o korištenju "sugestivnih pitanja". Sve stranke u postupku su tokom suđenja tvrdile da suprotnoj strani u postupku ne bi trebalo da bude dopušteno da postavlja taj tip pitanja, no nisu se pozvale ni na jedan obavezujući pravni izvor. Čini

¹⁸ T(F), str. 27408 i 27409.

¹⁹ *Decision Adopting Guidelines for the Presentation of Defence Evidence*, 25. april 2008.

²⁰ T(F), str. od 27812 do 27815.

²¹ Pravilo 127(A) Pravilnika.

²² Zahtjev, par. 13 i 14.

se da su strane generalno svoj stav temeljile na odredbama pravila 85(B) Pravilnika, koje glasi:

Kad god se izvode dokazi, dozvoljeno je glavno ispitivanje, unakrsno ispitivanje i dodatno ispitivanje. Glavno ispitivanje obavlja strana koja poziva svjedoka, ali sudija može u svakom trenutku postaviti pitanje svjedoku.

Strane u postupku su se očigledno bazirale na korištenju pojma "unakrsno ispitivanje" kako bi pokušale opravdati interna pravila o postupku s tim u vezi koja nisu primjenjiva na Međunarodnom sudu.

13. Međutim, za ocjenu pitanja postavljenog u Zahtjevu važno je razmotriti tačnu formulaciju pravila 90(H) Pravilnika, koja glasi:

- i) Unakrsno ispitivanje mora se ograničiti na predmet glavnog ispitivanja i pitanja koja se tiču vjerodostojnosti svjedoka, a u slučaju da svjedok može dati iskaz relevantan za navode strane koja ga unakrsno ispituje, na predmet tih navoda [nije naglašeno u originalu].
- ii) Prilikom unakrsnog ispitivanja svjedoka koji može dati iskaz relevantan za navode strane koja ga unakrsno ispituje, pravni zastupnik mora takvom svjedoku iznijeti prirodu navoda strane koju zastupa koja je u protivrječnosti sa svjedočenjem tog svjedoka.
- iii) Pretresno vijeće može po svom nahođenju dopustiti ispitivanje o dodatnim stvarima.²³

U ovom pravilu se ne kaže ništa o formi pitanja koja mogu biti postavljena svjedoku kad Vijeće vršenjem svojih diskrecionih ovlaštenja odobri strani u postupku da prekorači okvir glavnog ispitivanja i svjedoka ispita o drugim pitanjima. Međutim, važno je naglasiti da se ovo pravilo znatno razlikuje od pravila o postupku i dokazima na koja se strane pozivaju u svojim podnescima, posebno s obzirom da formulacija "u slučaju da svjedok može dati iskaz relevantan za navode strane koja ga unakrsno ispituje, na predmet tih navoda" izričito omogućuje stranama u postupku da na unakrsnom ispitivanju postavljaju pitanja koja izlaze izvan okvira glavnog ispitivanja.

14. Vijeće je razmotrilo svrhu i opseg unakrsnog ispitivanja, a posebno njegov tretman u raznim pravnim sistemima. U pravnim izvorima se konkretno kaže sljedeće:

a. "Unakrsno ispitivanje je sredstvo koje neka strana koristi a) da provjeri istinitost i tačnost svjedočenja svjedoka kojeg je pozvala suprotna strana u postupku, i b) da od tog svjedoka pribavi sve relevantne činjenice koje eventualno idu u prilog tezi strane koja vodi unakrsno ispitivanje."²⁴

²³ Pravilnik, 13. septembar 2006.

²⁴ *Murphy on Evidence /Murphy o dokaznom materijalu/* (Ujedinjeno Kraljevstvo), 10. izdanje, str. 560.

b. "Unakrsno ispitivanje ima dvije svrhe: prije svega, da se o spornim činjenicama ili o činjenicama koje su s njima u vezi pribave informacije koje idu u prilog strani u postupku koja vodi unakrsno ispitivanje; zatim, da se dovede u sumnju tačnost svjedočenja protiv te strane dato tokom glavnog ispitivanja"²⁵; "[s]ugestivna pitanja mogu biti postavljena tokom unakrsnog ispitivanja, ali sudija ima pravo da ih odbije ukoliko smatra da su neprikladna ili da predstavljaju zloupotrebu, i to bez obzira da li se ona odnose na činjenice ili na vjerodostojnost svjedoka [...]"²⁶

c. "Svrha unakrsnog ispitivanja je

a) da se poništi ili umani učinak svjedočenja datog tokom glavnog ispitivanja;

b) da se od svjedoka pribave informacije koje idu u prilog strani koja vodi unakrsno ispitivanje."²⁷

"Sugestivna pitanja se mogu postavljati. Međutim, ona ne smiju biti u formi komentara ili poziva na raspravu jer je svrha unakrsnog ispitivanja da se dobiju argumenti o konkretnim pitanjima. Advokat takođe ne smije da kaže što je izjavila ili će izjaviti treća osoba."²⁸

d. Unakrsno ispitivanje: "Ispitivanje svjedoka na pretresu od strane u postupku suprostavljene onoj koja je svjedoka pozvala da svjedoči. Svrha unakrsnog ispitivanja je diskreditiranje svjedoka u očima predmetnog sudije, posebno isticanjem protivrječnosti i nevjerovatnosti u svjedočenju, dovođenjem svjedoka u sumnju i dobijanjem od njega priznanja koja slabe njegovo svjedočenje. Strana u postupku koja vodi unakrsno ispitivanje generalno ima pravo da postavlja sugestivna pitanja, ali je običaj da se pritom ograniči na pitanja pomenuta tokom glavnog ispitivanja i na pitanja koja se odnose na vjerodostojnost svjedoka."²⁹

e. Unakrsno ispitivanje: "Ispitivanje svjedoka koje vodi suprotna strana u postupku, obično nakon glavnog ispitivanja. Koristi se za umanjivanje učinka svjedočenja datog tokom glavnog ispitivanja, za diskreditiranje svjedoka i dobijanje dokaza koji idu u prilog strani u postupku koja vodi unakrsno ispitivanje."³⁰

f. "Unakrsno ispitivanje je ispitivanje svjedoka koje vrši stranka protiv koje je svjedok svjedočio. Unakrsno ispitivanje ima dvostruki cilj: prvo, da se dobije informacija

²⁵ *Cross and Tapper on Evidence /Cross i Tapper o dokaznom materijalu/* (Ujedinjeno Kraljevstvo), 11. izdanje, str. 336.

²⁶ *Ibidem*, str. 338.

²⁷ Richard May i Steven Powles, *Criminal Evidence /Dokazi u krivičnom postupku/*, 5. izdanje, str. 611.

²⁸ *Ibidem*, str. 612.

²⁹ *Black's Law Dictionary /Black: Pravni rječnik/* (Sjedinjene Američke Države), 8. izdanje, str. 405.

³⁰ *The Dictionary of Canadian Law /Rječnik kanadskog prava/*, 2. izdanje, 2005.

o činjenicama o kojima je riječ, odnosno o činjenicama koje su vezane za materiju koja može ići u prilog stranci koja vodi unakrsno ispitivanje, i drugo, da se dovede u sumnju tačnost dokaza dobivenih glavnim ispitivanjem protiv pomenute stranke" (*Tužilac protiv Delalića i drugih*, predmet br. IT-96-21-T, Odluka po Zahtjevu za izvođenje dokaza od strane Esada Landže, 1. maj 1997., par. 22). Nije običaj na Međunarodnom sudu da se odobravaju sugestivna pitanja o spornim pitanjima (*Tužilac protiv Kordića i Čerkeza*, predmet br. IT-95-14/2-PT, Odluka po podnesku tužiteljstva o proceduri na suđenju, 19. mart 1999.).³¹

15. Očigledno nijedna odredba Pravilnika ne nameće upotrebu neke specifične metode tokom unakrsnog ispitivanja. U odluci koju je 1. februara 2008. donijelo u predmetu *Popović i drugi*, Žalbeno vijeće je prihvatilo da "Pretno vijeće ima široka diskreciona ovlaštenja u vezi s vođenjem suđenja, prihvatljivošću dokaza i definiranjem modaliteta unakrsnog ispitivanja."³² Žalbeno vijeće je odlučilo da će poništiti odluku Pretnog vijeća kojom se određuju modaliteti unakrsnog ispitivanja samo ukoliko utvrdi da je to rješenje "(i) zasnovano na netačnom tumačenju mjerodavnog prava; (ii) zasnovano na očigledno netačnom zaključku o činjenicama; ili je (iii) toliko nepravično ili nerazumno da predstavlja zloupotrebu diskrecionog ovlaštenja Pretnog vijeća."³³

16. Iako Žalbeno vijeće ukazuje na mogućnost da strana u postupku ospori "vlastitog" svjedoka,³⁴ posebno nalogom zainteresovanoj strani u postupku da za to prethodno pribavi odobrenje Vijeća,³⁵ Međunarodni sud nije nikad doista riješio pitanje tužilaštva, koje u Zahtjevu od Vijeća traži da primijeni modalitete za unakrsno ispitivanje koji isključuju sugestivna pitanja ili ih dopuštaju samo u slučaju "neprijateljskog" svjedočenja. U predmetu *Tužilac protiv Limaja i drugih* Pretno vijeće je donijelo odluku kojom je prihvatilo prethodne izjave dva svjedoka optužbe koje je smatralo "neprijateljskim" za tužilaštvo.³⁶ Međutim, ta odluka se nije bavila mogućnošću postavljanja sugestivnih pitanja, nego prihvatljivošću prethodnih izjava koje izvodi strana u postupku u želji da ospori svjedoka kojeg je sama pozvala. Naravno, iz odluke u

³¹ Vladimir Tochkovsy, *Charges, Evidence, and Legal Assistance in International Jurisdictions / Optužbe, dokazi i pravna pomoć na međunarodnim pravosudnim institucijama*, Nijmegen, 2005., str. 184.

³² *Tužilac protiv Popovića i drugih*, predmet br. IT-05-88-AR73.3, Odluka po žalbi na Odluku u vezi s osporavanjem vjerodostojnosti vlastitog svjedoka jedne strane u postupku, 1. februar 2008. (dalje u tekstu: Odluka u predmetu *Popović*), par. 12.

³³ *Ibidem*, par. 13.

³⁴ Žalbeno vijeće je odlučilo da se "potencijalni svedoci [...] ne vezuju ni za jednu ni za drugu stranu", *Tužilac protiv Mileta Mrkšića*, predmet br. IT-95-13/1-AR73, Odluka po Interlokutornoj žalbi odbrane o komuniciranju s potencijalnim svedocima suprotne strane, 30. juli 2003.

³⁵ Odluka u predmetu *Popović*, Dispozitiv.

³⁶ *Tužilac protiv Fatmira Limaja, Haradina Balaja i Isaka Musliua*, predmet br. IT-03-66-T, Odluka po zahtjevima tužilaštva za prihvatanje izjava kao suštinskih dokaza, 25. april 2005. (dalje u tekstu: Odluka u predmetu *Limaj*).

predmetu *Limaj* proizlazi da Vijeće može odobriti strani u postupku da ospori vlastitog svjedoka kad je utvrđeno njegovo neprijateljstvo prema toj strani, ali u toj odluci ne razmatraju se okolnosti ovog predmeta, odnosno slučaj saoptuženog koji nije pozvao svjedoka, ali kojem je dopušteno da ga unakrsno ispita, te se ne kaže da li u tom slučaju taj saoptuženi mora da utvrdi neprijateljstvo svjedoka da bi mu bilo dopušteno da svjedoku tokom unakrsnog ispitivanja postavi sugestivna pitanja.

17. Međutim, u predmetu *Tužilac protiv Bagosore* Pretresno vijeće I Međunarodnog krivičnog suda za Ruandu je, primjenjujući gotovo identične odredbe svog Pravilnika o postupku i dokazima, donijelo odluku o modalitetima ispitivanja svjedoka odbrane u kojoj se bavi pitanjima pokrenutim u unakrsnom ispitivanju, a koja nisu pomenuta na glavnom ispitivanju, kao i modalitetima koje valja poštovati u vezi s tim novim aspektima ispitivanja dopuštenim tokom unakrsnog ispitivanja.³⁷ To pitanje je razmotreno upravo kako bi se u okviru predmeta s više optuženih regulisalo pitanje unakrsnog ispitivanja svjedoka koje je pozvao optuženi kad to unakrsno ispitivanja vode njegovi saoptuženi. U pomenutoj odluci je Pretresno vijeće u paragrafu 6 zaključilo:

"U skladu s ustaljenom praksom, pri odlučivanju da li će strani u postupku tokom unakrsnog ispitivanja biti odobreno da pominje pitanja koja nadilaze okvir glavnog ispitivanja, ovo Vijeće će primijeniti principe navedene u pravilu 90(G) Pravilnika o postupku i dokazima.³⁸ Timovima odbrane koji nisu pozvali svjedoka biće u izvjesnoj mjeri dopušteno da ga ispituju kako bi pribavili dokaze koji idu u prilog njihovoj tezi, iako to ne predstavlja "unakrsno ispitivanje" u pravom smislu riječi. Međutim, u skladu s odredbama pravila 89(C) i 90(F) Pravilnika, ti dokazi će biti prihvaćeni samo ako su relevantni, ako doprinose utvrđivanju istine i ako njihovo dobijanje neće dovesti do bespotrebnog trošenja vremena. **Pri pokušaju da pribave te dokaze branioci se trebaju truditi da izbjegavaju sugestivna pitanja, s obzirom da ona dovode u pitanje pouzdanost svjedočenja,** kao i pitanja koja se ponavljaju. Opseg njihovog ispitivanja i način na koji će saoptuženima biti dopušteno da ga vode ovisiće o prirodi svjedočenja svjedoka i cilju ispitivanja. Odluka o tom pitanju donosiće se od slučaja do slučaja."³⁹ [nije naglašeno u originalu].

³⁷ *Tužilac protiv Bagosore*, predmet br. ICTR-98-41-T, Odluka o modalitetima ispitivanja svjedoka odbrane, 26. april 2005. (dalje u tekstu: Odluka u predmetu *Bagosora*).

³⁸ Relevantni odlomak pravila 90(G) Pravilnika o postupku i dokazima Međunarodnog krivičnog suda za Ruandu propisuje:

(G) (i) Unakrsno ispitivanje mora se ograničiti na predmet glavnog ispitivanja i pitanja koja se tiču vjerodostojnosti svjedoka, a u slučaju da svjedok može dati iskaz relevantan za navode strane koja ga unakrsno ispituje, na predmet tih navoda.

ii) Prilikom unakrsnog ispitivanja svjedoka koji može dati iskaz relevantan za navode strane koja ga unakrsno ispituje, pravni zastupnik mora takvom svjedoku iznijeti prirodu navoda strane koju zastupa koja je u protivrječnosti sa svjedočenjem tog svjedoka.

(iii) Pretresno vijeće može po svom nahođenju dopustiti ispitivanje o dodatnim stvarima.

³⁹ Odluka u predmetu *Bagosora*.

18. Sve u svemu, korištenje sugestivnih pitanja ili pitanja kojima se navodi svjedok posebno ima uticaja na određivanje pouzdanosti svjedoka. Tužilaštvo traži da Vijeće prihvati pravilo koje proizlazi iz jurisprudencije tipične za *common law*, u kojoj prvenstveno porotnici, a ne sudije, donose odluku o pouzdanosti. Ali, kako je odredilo Žalbeno vijeće u odluci u predmetu *Popović*, "[p]rofesionalne sudije Međunarodnog suda [...] kompetentne su da ocijene istinitost i pridaju odgovarajuću težinu dokazima nekog svjedoka".⁴⁰ Osim toga, kako je navedeno u Petkovićevom i Stojićevom odgovoru, u kojem se citira Odluka u predmetu *Bagosora*, "nadležni branilac treba oprezno koristiti sugestivna pitanja upravo zbog toga što ona imaju tendenciju da dovode u pitanje vrijednost odgovora: kad pokušava dobiti takve dokaze, branilac treba da izbjegava sugestivna pitanja s obzirom da ona dovode u pitanje vjerodostojnost svjedočenja."⁴¹

19. Vijeće zaključuje da je ono u najboljoj poziciji da ocijeni vjerodostojnost svjedoka, te da je u potpunosti sposobno da odredi da li je neki od njih tokom iskaza naveden na to da jednostavno potvrdi ili pobije riječi branioca. Kad branilac odluči na taj način voditi ispitivanje, njegova taktička ili strateška odluka ima uticaja na vjerodostojnost koja se svjedoku pridaje, budući da on ne svjedoči vlastitim riječima, nego samo potvrđuje ili odbija riječi strane u postupku koja ga ispituje. Smjernicom broj 2, paragraf 5, te smjernicom broj 3, paragrafi 7 i 8, koje su trenutno na snazi, adekvatno je riješeno pitanje modaliteta ispitivanja i treba ih doslovno primjenjivati. Ukoliko se ove smjernice promatraju zajednički, iz njih jasno slijedi da sugestivna pitanja nisu dopuštena tokom glavnog ispitivanja svjedoka, a da unakrsno ispitivanje ne predstavlja unakrsno ispitivanje u pravom smislu riječi ako nadilazi okvire glavnog ispitivanja, već predstavlja ispitivanje slično glavnom ispitivanju. Stoga se primjenjuju pravila glavnog ispitivanja, a sugestivna pitanja u takvom tipu ispitivanja nisu dopuštena.

20. Vijeće odbija da prihvati proceduru koju predlaže tužilaštvo, prema kojoj bi prije odluke o tome da li sugestivna pitanja mogu biti postavljena svjedoku trebalo odrediti da li je svjedočenje "neprijateljsko" ili "povoljno". Takvom svojom odlukom Vijeće je takođe uzelo u obzir teškoće do kojih bi moglo doći pri određivanju karaktera svjedočenja. Na osnovu pravila 90(F) Pravilnika, Vijeće svojom odlukom ispitivanje, između ostalog, mora učiniti i efikasnim kako bi se izbjeglo nepotrebno trošenje vremena.

⁴⁰ Odluka u predmetu *Popović*, par. 32.

⁴¹ Petkovićev i Stojićev odgovor, par. 16 [nisu navedeni citati unutar paragrafa koji upućuju na Odluku u predmetu *Bagosora*].

V. Zahtjev tužilaštva da se vrijeme koje saoptuženi iskoriste za unakrsno ispitivanje svjedoka koje je pozvao optuženi oduzme od vremena koje im je dodijeljeno za glavno ispitivanje

21. Tužilaštvo traži da vrijeme za unakrsno ispitivanje svjedoka odbrane kojeg je pozvao drugi optuženi, a koji nije "iznio dokaze protivne njegovoj tezi", bude oduzeto od vremena dodijeljenog za izvođenje dokaza saoptuženih koji su odlučili provesti unakrsno ispitivanje.⁴² Ono ne citira nijedan pravni izvor da potkrijepi svoj zahtjev.

22. Pitanje računanja vremena iskorištenog za to da se tokom unakrsnog ispitivanja govori o pitanjima koja nisu postavljena tokom glavnog ispitivanja regulisano je smjernicom broj 6, paragraf 20, Odluke od 24. aprila. Vijeće je u tom paragrafu odlučilo da vrijeme dodijeljeno timu odbrane za izvođenje njegovih dokaza obuhvata i vrijeme koje je taj tim odbrane tokom unakrsnog ispitivanja svjedoka kojeg je pozvao neki drugi tim odbrane iskoristio za razgovor o pitanjima različitim od onih o kojima se razgovaralo tokom glavnog ispitivanja tog svjedoka. Nema potrebe za promjenom tog pravila.

VI. Zahtjev tužilaštva da trajanje unakrsnog ispitivanja bude najmanje onoliko koliko je trajalo cjelokupno ispitivanje odbrane

23. Tužilaštvo traži da za unakrsno ispitivanje svakog svjedoka odbrane ima na raspolaganju vrijeme koje će biti najmanje onoliko koliko su razni optuženi utrošili za ispitivanje svjedoka, bez obzira na vrijeme utrošeno za ispitivanje svjedoka saoptuženog u vezi s pitanjima o kojima je ovaj iznio nepovoljne dokaze.

24. U skladu s odredbama Odluke od 24. aprila, tužilaštvo za unakrsno ispitivanje raspolaže sa 100% vremena dodijeljenog za glavno ispitivanje.⁴³ Tužilaštvo sada traži od Vijeća da kaže da "100% vremena dodijeljenog za glavno ispitivanje" uključuje i vrijeme koje su saoptuženi iskoristili za unakrsno ispitivanje. Tužilaštvo opet ne navodi nijedan pravni izvor da potkrijepi svoj zahtjev.

25. Kao i za prethodni zahtjev, odobravanje ovog zahtjeva od strane Vijeća značilo bi potpuno zanemarivanje jasnih odredbi pravila 90(H)(i) Pravidnika, koje smisao unakrsnog ispitivanja kako ga definiše *common law* proširuju na način da uključuju i svako dodatno svjedočenje koje se odnosi na tezu strane u postupku koja vodi unakrsno ispitivanje. Vijeće odbija taj zahtjev tužilaštva. Međutim, Vijeće ističe da će, kao što je već činilo tokom izvođenja dokaza tužioca, iskoristiti svoje pravo ocjene da u slučaju potrebe strani

⁴² Zahtjev, par. A. 1. b).

⁴³ Odluka od 24. aprila, par. 14.

u postupku dodijeli dodatno vrijeme za unakrsno ispitivanje bude li smatralo da je to potrebno za pravično suđenje i da je korisno kako bi Vijeće utvrdilo činjenice u ovom predmetu.⁴⁴

VII. Zahtjev za obavezu obavještanja kad odbrana pokuša da od "svjedoka koji svjedoči za njenu tezu" pribavi "dokaze koji joj idu u prilog"

26. Tužilaštvo traži od Vijeća da odredi obavezu obavještanja u formi "sažetka sličnog onima koji se podnose na osnovu pravila 65ter [Pravilnika]" dvije sedmice prije unakrsnog ispitivanja, u slučaju kad optuženi kojem svjedočenje odbrane nije nenaklonjeno želi ispitati svjedoka o pitanju koje nije pomenuo optuženi koji je izvorno pozvao svjedoka.⁴⁵

27. Tužilaštvo ovdje opet očekuje da Vijeće unakrsnom ispitivanju da drugačiji smisao od onog koje je definisano pravilom 90(H)(i) Pravilnika. Saoptuženi koji odluču da iskoriste sve mogućnosti koje im nudi unakrsno ispitivanje nisu dužni podnijeti obavještenje, osim ako su iznijeli svoju namjeru da i sami pozovu navedenog svjedoka.

28. Isto tako, tužilaštvo nema obavezu obavještanja ako tokom unakrsnog ispitivanja svjedoka koji se nalazi na spisku odbrane na osnovu pravila 65ter Pravilnika želi da iskoristi sve mogućnosti koje pruža unakrsno ispitivanje tražeći dodatno svjedočenje koje se odnosi na njegovu tezu.

29. Vijeće stoga odbija taj zahtjev tužilaštva.

⁴⁴ Odluka od 24. aprila, par. 17.

⁴⁵ Zahtjev, par. A. 1. d).

VIII. Dispozitiv

Zbog navedenog, na osnovu pravila 85, 89 i 90 Pravilnika, Vijeće većinom glasova sudija **ODBIJA** Zahtjev, pri čemu sudija Antonetti, predsjedavajući Vijeća, prilaže protivno mišljenje.

Sastavljeno na engleskom i na francuskom jeziku, pri čemu je francuska verzija mjerodavna.

Dana 4. jula 2008.
U Haagu (Nizozemska)

Predsjedavajući
Pretnosnog vijeća

/potpis na originalu/
Jean-Claude Antonetti

[pečat Međunarodnog suda]